

8. Bielecki R. Słownik biograficzny officerów powstania Listopadowego. – T.III. L–R. – Warszawa: Wyd. Neriton, 1998.

9. Brzoza C., Stepan K. Posłowe w parlamencie rosyjskim 1906–1917: Słownik biograficzny. – Warszawa: Wyd. Sejmowe, 2001. – 253 s.

10. Dunin–Borkowski hr., J. Almanach Błękitny: Genealogia żyjących rodów polskich. – Lwów–Warszawa, 1903.

11. Hass L. Wolnomularze polscy w kraju i na świecie 1821–1999: Słownik biograficzny. – Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM, 1999. – 660 s.

12. Kulecka A., Osiecka M., Zamojska D. «...którzy nauki, cnote, Ojczyznę kochają» – znani i nieznani członkowie Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk. – Warszawa, 2000. – 383 s.

13. Łątka J. Słownik Polaków w Imperium Osmańskim i Republice Turcji. – Kraków: Księgarnia Akademicka, 2005. – 490 s.

14. Pająk J. S., Penkalla A., Szczepański J. Słownik biograficzny XIX wieku. – Toruń: Wyd. Adam Marszałek, 2005. – 667 s.

15. Polski Słownik Biograficzny. – T.XXVIII. – Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1984.

16. Polski Słownik Biograficzny. – T. XXVII. – Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 1983.

17. Słownik historyków polskich. – Warszawa: Wyd. Wiedza Powszechna, 1994. – 590 s.

18. Śliwowska W. Zesłancy polscy w Imperium Rosyjskim w pierwszej połowie XIX wieku: Słownik biograficzny. – Warszawa: Wyd. DiG, 1998. – 765 s.

19. Śródka A. Uczeń Polscy XIX – XX stulecia. – Warszawa: Wyd. Aries, 1997. – T.III. M–R. – 622 s.

20. Zielińska T. Poczet polskich rodów arystokratycznych. – Warszawa, 1997. – 592 s.

21. Zychliński T. Złota księga szlachty Polskiej. Rocznik XIV. – Poznań, 1893.

Кривошея И.И. Биограммы представителей аристократического рода Потоцких (герб «Пилява») на страницах новейших польских справочников и словарей

Анализируются и сравниваются жизнеописания представителей рода Потоцких, которые опубликованы в новейших польских биографических справочниках и словарях.

Ключевые слова: биографический справочник, биографический словарь, биограмма, Потоцкие.

Kryvosheya, I.I. Biograms of Potockis as aristocracyfamily (Pilawa coat of Arms) in the latest Polish reference books and vocabularies

Biograms of the Potockis included in the latest Polish reference books and vocabularies have been analyzed and compared.

Key words: biographical reference book, biographical vocabulary, biogram, the Potockis.

УДК 82-155

Григоренко І.В.

Культурно-громадська діяльність Панаса Мирного у його листуванні з сучасниками

Проаналізовано культурно-громадську діяльність відомого українського письменника Панаса Мирного у дискурсі його листування з сучасниками.

Ключові слова: Панас Мирний, громадська діяльність, листування.

У творчій біографії Панаса Мирного багато важить його епістолярна спадщина. Саме тут, у рядках листів, віднаходимо не лише значні факти, дотичні до його життєпису, творчості, а й безліч думок, висловлювань, що мають стосунок до характеристики тогочасного соціально–політичного та культурного становища в Україні. Становлення ідейно–естетичних поглядів письменника тісно пов'язане з еволюцією його життєвого та творчого шляху, а також із загальним розвитком і станом громадської думки, рівня її зрілості. Усе це знайшло відображення у листуванні письменника із сучасниками, тому метою статті стало з'ясування основних аспектів культурно–громадської праці Панаса Мирного крізь призму його листів до письменників, видавців, громадських діячів того часу.

Органічно вписані в український літературний процес другої половини XIX – початку XX ст. життя і творчість Панаса Яковича Рудченка (Панаса Мирного) припали на складні й драматичні події суспільно–політичного життя. Так склалося, що у його особі поєдналися старанний імперський чиновник та український письменник, який бачив тяжке становище свого народу в ситуації репресивної політики уряду Російської імперії, що спрямовувалася на денаціоналізацію українців. Панас Мирний прагнув долучитися до того могутнього руху, що набирав усе більших обертів наприкінці XIX століття, – до боротьби за національно–культурну окремішність, за право на рідну мову, за можливість друкуватися українською мовою на Батьківщині, за український репертуар театрів, за безперешкодне функціонування національно орієнтованих просвітницьких організацій і товариств.

Ще замолоду, розпочинаючи свій творчий шлях в українській літературі, письменник розмірковував про те, чим зможе прислужитися громаді: «... як свій вік звікувати, куди свою молоду силу подіти, на яке її ткнути діло, щоб і людям від його була добра споминка, і собі утіха, і задля свого краю хоч яка–небудь невеличка користь?» [7,с.515]. Попри свою замкнутість, заглибленість у службові справи, властиву йому обережність,

письменник все ж прагнув до громадської діяльності. М.Корсунський також звернув увагу на цю властивість характеру Мирного й писав з цього приводу: «Оглядаючи життя й діяльність П.Я., не можна не помітити однієї здавалося б «недостачі» в них, а саме: відсутності активної громадянської діяльності П.Я., бо про таку діяльність ніколи не свідчила хроніка суспільного життя нашого міста. А невже ж такі письменник з широкими громадськими поглядами, що про них свідчать його твори, в дійсності не був громадським діячем? На таке запитання маємо відповісти: був! Але ж не маючи зайвого часу, бо кожна хвилинка була в нього на рахунок, присвятити їй широкий та активний громадській діяльності він не мав фізичної змоги. Та й по скромності своїй він не хотів з своєї громадської діяльності робити «галасу», не дбав про громадську популярність, а тому брав участь в таких лише громадських інституціях, де можна було працювати тихо, без галасу, корисно, даючи своєю діяльністю безпосередньо реальну допомогу тим, що потребували її» [4, с. 252–253].

Восени 1871 року П.Рудченко приїхав до Полтави. Там одразу почав налагоджувати зв'язки з громадянами, зокрема з Дмитром Пильчиковим – кирило-мефодіївцем, педагогом, громадським діячем, який зумів згуртувати навколо себе молодих і старших. Боротьба за національну культуру, мову, просвіта народу, пробудження його національної свідомості – такі завдання ставили перед собою громадяни. Кожен найменший поступ у цьому напрямку тішив П.Рудченка.

Великою подією для письменника став вихід у світ літературно-наукового журналу «Правда», який друкувався у Львові українською мовою. До Панаса Яковича із запрошенням співпрацювати звернувся Олександр Огоновський, редактор «Правди» у 1872–1876 роках. У єдиному відомому листі П.Рудченка до О.Огоновського письменник щиро радіє цій події: «Який не малий наш гурток, повитий чужими хмарами сторони, де рідна мова сливе незвичайною – мужичою, де уряд вибавляє її, як отруту, з народного життя, як припону розвою – не дає їй вимахати дужії крила своєї мочі; як початок розруху – зове і грядуще, – так, кажу, який не малий наш гурток у такій стороні – 4–5 душ, але у кожного забилося серце, проясніли очі, піднялися голови, набирають сили руки, одібравши перші два видання вашої «Правди». Це наше, наше – рідне! – шепчуть уста. Наша мова, наше слово летіть з серця!..» [7, с. 346].

Панас Мирний був залучений і до нелегальної громадської діяльності. В.Євдокименко, базуючись на агентурних відомостях, зазначає, що письменник з 1875 року належав до таємної української громади «Унія», заснованої у Полтаві [2, с. 14]. Головним завданням цієї організації було розповсюдження забороненої української літератури серед народу. За участь в «Унії» письменника було затримано і обшукано, проте арештів членів гуртка, на щастя, так і не відбулося.

Листування письменника свідчить, що Панас Рудченко підтримував тісні зв'язки з багатьма діячами української культури: письменниками, видавцями, громадськими і культурними діячами, які творили і українську культуру кінця XIX – початку XX століття, і історію Української держави на шляху до її незалежності. Серед них Ц.Біліловський, В.Горленко, М.Дмитрієв, С.Єфремов, Я.Жарко, І.Житецький, М.Заньковецька, І.Карпенко–Карий, М.Кропивницький, М.Коцюбинський, Г.Коваленко,

М.Комаров, М.Лисенко, Г.Маркевич, брати Огоновські, Олена Пчілка, Б.Познанський, М.Пильчиков, М.Старицький, Леся Українка.

Епістолярій письменника доводить, що Панас Якович співпрацював та підтримував тісні дружні стосунки і з Михайлом Грушевським. Їхнє листування фактично не збереглося, окрім одного листа Панаса Мирного до М.Грушевського та одного листа М.Грушевського до письменника від 18 січня 1914 року, у якому міститься прохання Михайла Сергійовича надіслати твори до редакції для друкування, зберігається у фонді рукописів Інституту літератури імені Т.Шевченка НАН України [5]. Він не був опублікований ні за радянських часів, ні сьогодні. Зрозуміло, з яких причин радянські літературознавці не хотіли афішувати це листування. Крім того, нам вдалося віднайти серед матеріалів фонду родини Грушевських в Центральному державному історичному архіві України у м. Києві лист Панаса Яковича Рудченка до Михайла Сергійовича Грушевського від 1 грудня 1918 року. У ньому письменник повідомляє, що надсилає М.Грушевському свою фотокартку і просить вченого зробити те ж саме, «щоб вона (фотокартка. – І.Г.) повсяк час нагадувала невтомного робітника на користь рідного краю, та підбадьорювала до роботи і мої знесені літами руки» [6].

Листуванню М.Грушевського присвячено понад 600 наукових розвідок [1]. Але вивчаючи епістолярну спадщину вченого, дослідники перш за все цікавилися М.Грушевським як істориком та першим президентом Української Народної Республіки, тому оминали увагою цей лист. Літературознавці ж, на жаль, не вивчали архів родини Грушевських. Тому єдиний лист Панаса Яковича до Михайла Сергійовича залишався до сьогодні невідомим і неопублікованим.

Один лист – це, на перший погляд, дуже мало для будь-якого дослідження. Проте два листи з кореспонденції П.Рудченка та М.Грушевського, що вціліли, – неспростовний факт, який доводить існування між цими двома видатними людьми не тільки листування, але й особистого знайомства, а значить – і тісної співпраці у єдиній для обох справі – справі розвитку української мови, літератури, української державності.

Цікавили Панаса Яковича не тільки проблеми української культури. Свою діяльність письменник спрямовував і на матеріальну допомогу тим, хто цього найбільше потребував. М.Корсунський зазначає, що Панас Мирний брав безпосередню участь у Кобищенському опікуванні неможливих, головою якого була дружина В.Короленка, а також у товаристві допомоги неможливим учням Полтавської гімназії, де вчилися його сини. Допомагав письменник тим, що добре вмів – виконував обов'язки скарбничого цих товариств. Певний час Панас Якович брав безпосередню участь у касі взаємодопомоги службовців відомства Полтавської казначейської палати [4, с. 252–253].

Особливу увагу, як полтавець, Панас Якович зосередив на вшануванні річниці з дня смерті І.Котляревського. Письменник був запрошений полтавським міським головою до участі у роботі комісії Полтавської міської думи зі складання проекту та вибору місця для пам'ятника Івану Котляревському. Є.Кирилук зазначає, що письменник входив до складу комісії «для составления проекта памятника и указания соответствующего для постановки его места в г. Полтаве» [3, с. 43–44]. У складі цієї

комісії Панасу Мирному довелося захищати краще місце для пам'ятника. Пам'ятник першому поетові нової української літератури був відкритий в останній день серпня 1903 року. На відкриття до Полтави приїхали письменники, громадські й культурні діячі: Леся Українка, Олена Пчілка, Христя Алчевська, Володимир Самійленко, Михайло Коцюбинський, Михайло Старицький [11].

Особливо посилилася громадська діяльність Панаса Мирного після 1905 року, напередодні і в період першої російської революції. Він виступає з відозвами, у яких закликає до єднання всіх прогресивних сил у боротьбі за свободу й рівноправність жінок, бере активну участь у створенні в Полтаві демократичної організації «Спілка рівноправності жінок» [2, с.15], вступає до полтавського гуртка Української демократичної партії та стає одним із організаторів часопису «Рідний край» [9].

Письменник працює у журналі «Рідний край» як дописувач і співредактор. Коротенький лист-записка від 1906 року до Миколи Дмитрієва стосовно упорядкування різдвяного випуску «Рідного краю» дозволяє стверджувати, що Панас Якович дуже відповідально ставився до обов'язків співредактора цього журналу: «Я вчора передивився рукописи. Перша («Шибеник») неможлива задля часопису, а друга («Мара») – з боку мови треба б обробити. Ви кажете, що немає нічого на сей №. А ми як у неділю обговорювали, то матеріалу визначилось на всі №. На оці три, що повинні вийти до Різдва, О[льга] П[етрівна] зазначала якусь драму на 3 дії – по дії на кожний №. Мені страшенно було ніколи за казенною роботою; одну здихався, а друга настала. Ох, боюся, коли б не одурити Ваших надій на мою запомогу задля різдвяного №!» [7, с.523].

Панас Якович прагнув не тільки до заснування україномовних часописів, але й до створення на українських землях видання, яке б спрямовувало усю свою діяльність на друк україномовної книжки, що була б не тільки цікавою широкому загалу читачів, але й доступною по ціні. Микола Дмитрієв, друг і соратник Панаса Яковича по роботі в журналі «Рідний край», намагався заснувати у Полтаві перше в Україні видавництво педагогічної літератури «Український учитель». Цим щиро перейнявся і письменник. Він надіслав листа до Миколи Дмитровича Пильчикова, професора Харківського технологічного інституту, з проханням допомогти у цьому М.Дмитрієву, «щоб ця справа, не припиняючись, все більше та більше розгорталася, а видання її розповсюджувались поміж людьми, розбуджуючи у їх любов до рідної мови і засіваючи поміж ними хоч невеличкі зерна того добра, що надає людям всесвітній досвід – наука» [7, с.525].

Видавництво «Український учитель» завдяки зусиллям М.Дмитрієва, Г.Маркевича, Г. Шерстюка та Панаса Мирного було створене у 1906 році у Полтаві [8, с. 924]. Воно друкувало переважно книжки загальноосвітнього напрямку, а також журнал «Світло», який містив педагогічно-методичні статті, порушував питання дошкільного виховання, шкільної і поза-шкільної освіти, захищав права української школи, мови та культури, гуртував учителів і діячів культури. Колективу видавництва «Український учитель» за три роки вдалося випустити 16 найменувань книг [8, с.301].

Після смерті Івана Карпенка-Карого у 1907 році Панас Мирний став одним з ініціаторів заснування фонду імені Карпенка-Карого, який призначався для преміювання кращих драматичних акторів [2, с.29]. Почуття

громадянського обов'язку змусило Панаса Мирного цілком взяти на себе організацію цього фонду після смерті М.Дмитрієва – безпосереднього засновника фонду. Діяльність стосовно фонду імені І.Карпенка-Карого стала однією з основних тем листування Панаса Мирного та Григорія Маркевича.

Як істинний син свого народу, не залишався Панас Мирний і осторонь тих подій, які спричиняли гострий конфлікт прогресивно налаштованих українців з владою. Коли 1914 року було заборонено вшанування пам'яті Т.Шевченка, письменник у відозві, написаній з цього приводу, висловлює глибокий протест і обурення ганебними діями царизму. Не дивно, що в 1915 році поліція починає розшукувати «політично підозрілу особу» Панаса Мирного. Водночас у 1915 році П.Рудченка з нагоди його 66-річчя вшановують як високого за рангом, талановитого й сумлінного чиновника. Така ситуація виникла через те, що Панас Якович писав під псевдонімом і жодного разу не опублікував своє фото, не шукав людської слави, його особа була не відома жандармерії.

Після 1917 року відбулися кардинальні зміни у державі: зникла Російська імперія, почалися історико-політичні катаклізми, а до влади після кривавої громадянської війни прийшли більшовики. Поза епістолярієм Мирного залишилося те, як ставився Панас Мирний до радянської влади, як він сприйняв революцію, криваву громадянську війну. У жодному з його листів, що збереглися, не знаходимо суджень письменника з приводу нової влади. Однак можна припустити, що епістолярний архів Панаса Мирного зберігся далеко не повністю, а тому ймовірно, що такі листи все ж існували.

Радянські літературні критики писали про Панаса Мирного як про прибічника партії більшовиків, бо 68-річний письменник після встановлення радянської влади, щоб прогодувати родину, пішов працювати в Полтавський губфінвідділ. У своїй статті 1927 року про Панаса Мирного М.Корсунський згадує про його стосунки з радянською владою так: «Радянська влада поставилася до П.Я. вельми доброзичливо й ніяких утисків йому не чинила. Правда, були деякі неприємні непорозуміння з окремим представниками влади (меншими), але остільки дрібні й без усіляких лихих наслідків, що про них і говорити не слід. Та й П.Я. про ті непорозуміння розказував без досади, в гумористичному тоні. Від радянської влади П.Я. нікуди не «евакував» з іншими й за радянської влади служби не позбувся, а посаду мав такого ж значення, як і до неї. Й нові радянські керівники установою, де П.Я. працював, з повагою ставились до нього й часто користувались його досвідом у фінансових справах» [4, с.254]. Нічого іншого, як «доброзичливо» і «без утисків», від автора статті, написаної якраз незадовго до страшних сталінських репресій, не варто було і очікувати.

Швидше за все поміркована, м'яка і толерантна людина похилого віку, якою був Панас Мирний, не могла зрозуміти і сприйняти російську революцію, різку і криваву зміну політичного ладу в країні, але він був змушений змиритися з таким становищем: боротися чи протестувати не вистачало ні фізичних, ні моральних сил. Революція 1917 року перевернула життя багатьох людей. Г.Радько зауважує, що літній письменник важко сприймав події 1917 року, не розуміючи і не сприймаючи російську

революцію, адже те, що відбувалося на його очах, важко було пов'язати з проголошеними революцією гаслами. До того ж національно-визвольні змагання в Україні цього періоду забрали життя і його найменшого сина Леоніда, який загинув на початку 1919 року. Доказом того, що письменник все ж не сприйняв революцію, є його вірш «До волі», написаний 1917 року:

*Та знищити все захотіли,
Що наживалося віками,
Що здобувалося кров'ю й потом
І з примусу і по охоті
Дідами нашими й батьками.
Бо то було добро «буржуйне»,
А ми усі соціалісти... [10, с.370].*

Панас Якович зустрів 1918 рік з великими сподіваннями на культурне відродження українців. Незважаючи на поважний вік та пережиту сімейну трагедію (смерть сина), відчувши величезні можливості для свободи та розвитку українського слова, письменник активізує свою громадсько-літературну діяльність. І найперше, кому Панас Якович прагне прислужитися, – це діти. Він організував у Полтаві дитяче видавниче товариство «Зірка», яке під його керівництвом діяло у 1918–1919 рр. У видавництві вийшли книжки «Українські народні казки» (упорядники – брати Рудченки), «Батькове свято» І.Петрика, п'єси «Сирітка» Л.Кущинської та «Царівна–Полуничка» П.Соловйова (віршований переклад Панаса Мирного). Усі ці видання редагував Панас Якович [8, с.301]. Письменник також керував дитячим літературним гуртком у реальній школі №1 у рідному місті [8, с.550].

Тяжкий повоєнний час вносить свої корективи і у життя Панаса Яковича. Письменник на собі відчуває, що таке голод і злидні. Проте навіть у цій ситуації Панас Мирний не припиняє допомагати знайомим. Письменник пише кілька листів до свого приятеля Петра Репетіна, який на той час працював у полтавській міській думі і в казенній палаті, з проханнями допомогти у вирішенні фінансових справ своїм знайомим, які самостійно через бюрократичні перепони не могли захистити своїх прав [7, с.555–557]. Але скрута швидко змусила письменника звернутися до Петра Репетіна і з власними проблемами: «Добрейший Петр Антонович! Не можете ли Вы запобігти моему горю? Совсем у меня нет сахара, и чаю не с чем выпить. А между тем у меня еще с начала этого м[еся]ца две племянницы, из коих одна с дочкой – 11-летней девочкой. Приехали на лето из Москвы. Говорят, для таких приезжих должен отпускатся сахар по той же норме, как и для коренных жителей, т. е. по 3 ф[унта] в м[еся]ц. Можно ли выхлопотать для них разрешение на получение сахара за июль, и что для этого необходимо сделать?... Если бы Вы могли выхлопотать разрешение на получение ими 9 ф[унтов] сахара за июль – был бы несказанно обрадован и благодарен Вам» [7, с.559]. У буремний рік революцій у листі до Петра Репетіна від 16 вересня 1918 року Панас Якович знову просить допомоги, на цей раз у ремонті власного помешкання [7, с.572].

В останній рік життя громадська активність Панаса Яковича поступово згасає. Це можна пояснити тугою за вбитими синами та хвилюваннями

за тяжкохвору дружину. Крім того, постійні зміни влади в Полтаві у 1919 році викликали занепокоєння у літнього Панаса Мирного. Про це можна судити з листа від 3 серпня 1919 року до І.А.Зубковського, у якому письменник з певним роздратуванням повідомляв знайомому, що не може порадувати його відносно пенсії, яку йому призначили за радянської влади, адже Полтаву на той час зайняли денікінці: «Письмо свое Вы писали еще за прежней власти, – писав Мирний Зубковському, – но с 28 числа Полтаву заняла добровольческая армия Деникина и все распоряжения Советской власти [...] приостановлены, так как задачи государственного строительства [...] у деникинцев совершенно иные, чем были у большевиков...» [7, с.580].

Все це різко погіршує здоров'я Панаса Яковича. У листі до сина Михайла від 26 березня 1919 року батько скаржився на стан здоров'я, надричний кашель і лихоманку: «Эх! Тяжело приходится жить на белом свете, и поневоле позавидуешь умершим. Но не будем отчаиваться – авось кривая вывезет» [7, с.574].

Попри усі ці проблеми Панас Мирний взяв участь у підготовці ювілею та в організації святкування 150-річчя від дня народження Івана Котляревського. Але у час денікінського терору, переслідувань будь-яких проявів української культури ці заходи були суттєво обмежені владою. Проте Панас Якович все ж знайшов у собі сили і виступив 12 вересня 1919 року з пристрасною промовою на мітингу в Полтаві з нагоди 150-річчя від дня народження І.Котляревського. Це був його останній публічний виступ.

Отже, творчий доробок та суспільно-політична діяльність письменника не полишає сумнівів у значимості його заслуг перед рідним народом та його культурою. У листах Панаса Мирного зафіксовано найважливіші події означеної доби та відображено їх інтерпретацію. Кореспонденти й адресати письменника були активними учасниками руху за національне відродження України, а життя і творчість митця були тісно пов'язані з розвитком громадської справи.

Список використаних джерел

1. Епістолярна спадщина Михайла Грушевського (Покажчик до фонду № 1235 у ЦДІА України у м. Києві) / [упоряд.: Ігор Гирич]. – К., 1996. – 107 с.
2. Євдокименко В.Ю. Суспільно-політичні погляди Панаса Мирного / В.Ю. Євдокименко. – Видавництво АН УРСР. – К., 1955. – 189 с.
3. Євдокименко В.Ю. Суспільно-політичні погляди Панаса Мирного / В.Ю. Євдокименко. – Видавництво АН УРСР. – К., 1955. – 189 с.
4. Кирилюк Є. Панас Мирний: Нарис про життя і творчість / Є. Кирилюк – К.: Держлітвидав, 1939. – 150 с. – 1 арк. портр.
5. Корсунський М. Панас Якович Рудченко (Панас Мирний), як службовець, громадянин і людина: Знадоба до загальної характеристики (З власних споминів) / М. Корсунський // Червоний шлях: Громадсько-політичний і літературно-науковий журнал – №7–8 (52). – липень–серпень 1927. – Державне видавництво України. – С. 233 – 257.
6. Лист М.Грушевського до П.Рудченка від 18.01.1914 року // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т.Шевченка НАН України, фонд 5, № 554.

7. Лист П.Рудченка до М.Грушевського від 1.12.1918 р. // Центральний державний історичний архів України, фонд №1235, одиниця зберігання 871, арк. 237.
8. Панас Мирний. Твори: В семи томах / Мирний Панас. – Т. 7. – К.: Наукова думка, 1971. – 663 с.
9. Полтавщина: Енциклопедичний довідник / [за ред. А.В. Кудрицького]. – К.: УЕ, 1992. – 924 с.
10. Семенко С.В. Журнал «Рідний край» і літературний процес початку ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література» / С.В. Семенко. – К., 2000. – 20 с.

Григоренко И.В. Культурно–общественная деятельность Панаса Мирного в его переписке с современниками

Проанализирована культурно–общественная деятельность известного украинского писателя Панаса Мирного в дискурсе его переписки с современниками.

Ключевые слова: Панас Мирный, общественная деятельность, переписка.

Grigorenko, I.V. Cultural–public activity of Panas Myrny in his correspondence with contemporaries

Cultural–public activity of the known Ukrainian writer Panas Myrny analyzed in the article in discourse of his correspondence with contemporaries.

Key words: Panas Myrny, public activity, correspondence.

УДК 94 (477) «1906/1917»

Милько В.І.

Діяльність депутатів від українських губерній та міст у I–IV Державних Думах Російської імперії 1906–1917 рр. (за матеріалами періодичної преси)

Визначено ступінь висвітлення в періодичній пресі початку ХХ ст. питання участі депутатів від українських губерній та міст у роботі I–IV Державних Дум Російської імперії (1906–1917). З'ясовано значення публікацій часописів як історичного джерела для дослідження означеної проблематики.

Ключові слова: депутат, Державна Дума, періодична преса, публікація, українські губернії.

Українське суспільство початку ХХІ ст. переживає ряд змін соціально–політичного, економічного та культурного характеру, які є невід'ємною частиною процесу розбудови державності та утвердження норм демократії і парламентаризму. У зв'язку з цим, вивчення попереднього історичного досвіду парламентської діяльності депутатів від українських губерній та міст, зокрема, на початку ХХ ст., у період діяльності I–IV Державних Дум Російської імперії (1906–1917), залишається однією з актуальних тематик сучасної історичної науки.

Враховуючи необхідність ґрунтовного дослідження означеної проблеми та необхідності залучення широкого кола джерел метою пропонованої роботи є аналіз висвітлення діяльності українського депутатського корпусу у складі I–IV Державних Дум на сторінках періодичної преси у Росії на початку ХХ ст..

Незважаючи на наявність досить широкого кола історіографічних праць з історії розвитку періодичної преси на початку ХХ ст., її ролі в українському національно–культурному процесі [1] та досліджень деяких аспектів з історії участі українців в становленні російського парламентаризму 1906–1917 рр. [2], поза увагою дослідників залишається проблема аналізу діяльності депутатів від українських губерній та міст у роботі I–IV Державних Дум за матеріалами періодичних видань.

Джерельну базу дослідження складають як загальноросійські, так і українські та регіональні часописи: «Вільна Україна», «Окраины России», «Одесский листок», «Рада», «Речь», «Рідний край», «Россия», «Украинский вестник», «Украинская жизнь» «Южная мысль» та ін. На сторінках названих періодичних видань, які є найбільш доступним документальним джерелом епохи становлення парламентаризму у Російській імперії на початку ХХ ст., ми знаходимо достатньо відомостей про етносо-